

Finansal Düzenlemelerin Geleceđi ve Türk Bankacılık Sektörüne Olası Etkileri

Burak Saltođlu
Bođaziçi Üniversitesi

Sunum içeriği

- Kredi Krizi ve Kısaca Nedenleri
- Global Finansal Düzenlemelerdeki Bazı Tartışmalar
- Türk Bankacılık Kesimi Gelecek Krizlere Nasıl Hazırlanabilir: Düzenlemenin Tartışma Konuları
- Sonuç

Kredi Krizi ve Nedenleri: Makro

- Dünya ekonomisinde düşük enflasyon, yüksek büyümenin (great moderation) kalıcı olduğuna ortak inanış.
- Para politikalarının etkin çalışacağı düşüncesi.
- Aşırı iyimser beklentilerin risk alma iştahında gösterdiği yükselme ve düzenleme ve denetim otoritelerinin koordinasyonsuzluğu ve yukarı trend süresince oyunu zorlaştırmamaları.

Kredi Krizi ve Nedenleri: Finansal

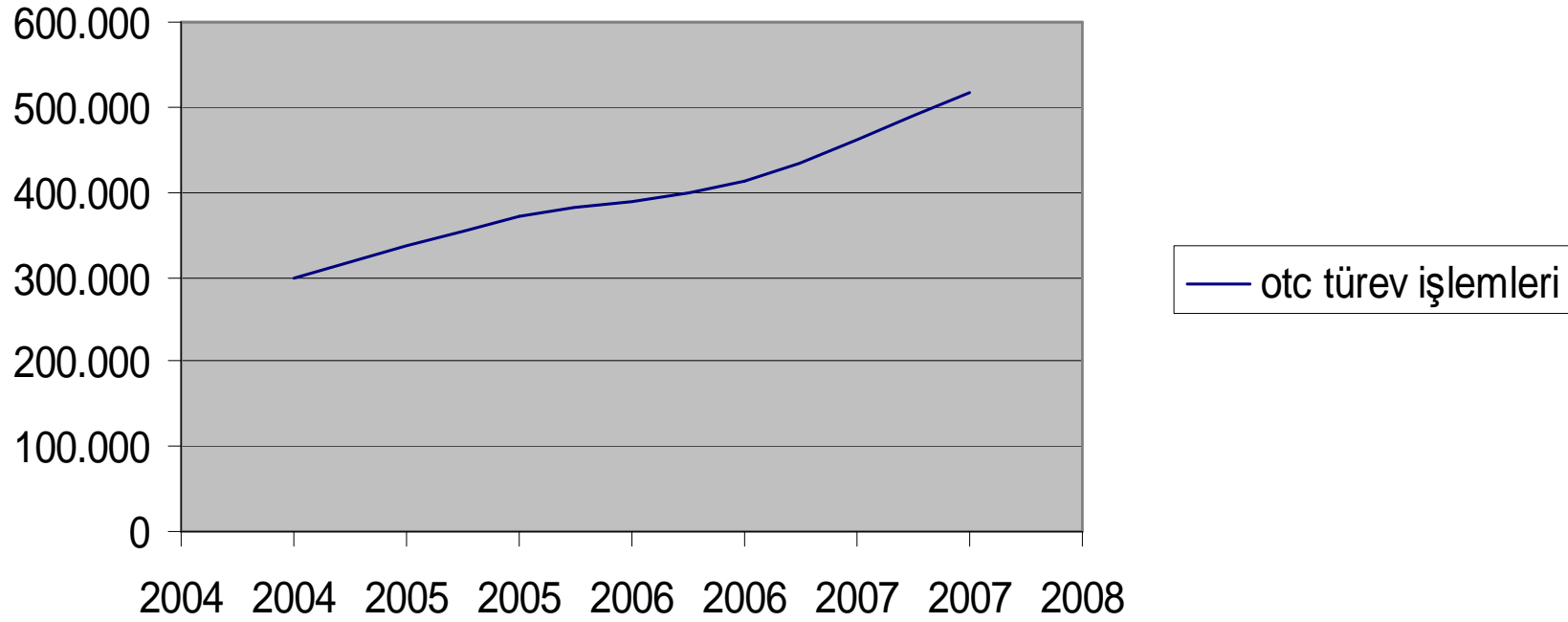
- Oluşan Aşırı Likidite ve Konut Balonu
- Düşük Risk Algısı ve Aşırı Yüksek Varlık Fiyatları
- Patlama Nedeni: Faizlerin Beklenmeyen Artışı ve Hibrid ARM Kredilerindeki Yüksek Temerrüt Oranları
- Temmuz 2007 Temerrüt Kaygıları, Subprime Mortgage Bonolarında Not İndirimi ve Krizin Başlaması
- Aynı Anda Oluşan Güven Kaybı ve Likidite Riski

Kredi Krizi Nedenleri

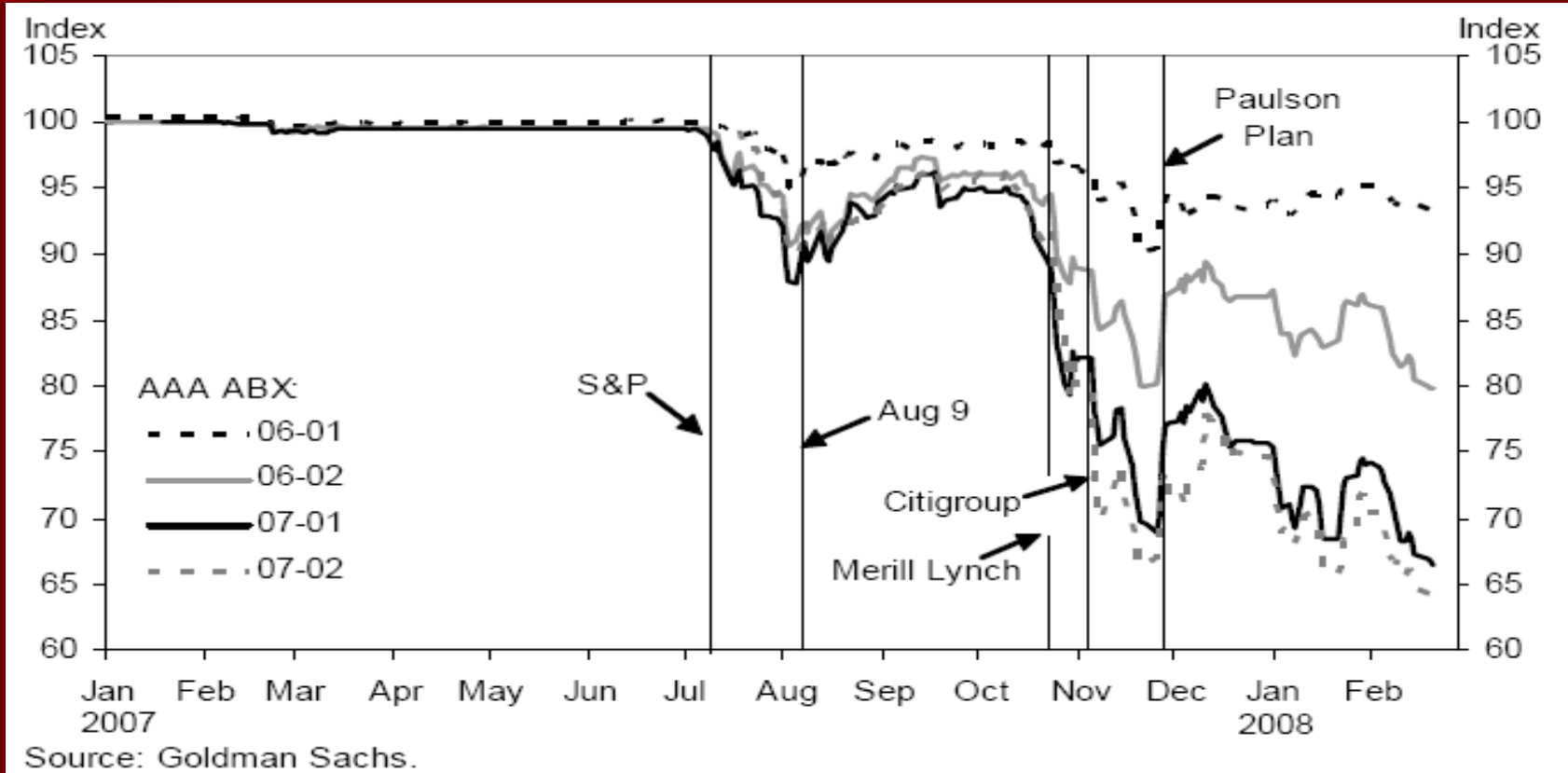
- Derecelendirme Firmalarının Notlandırma Sorunları
- Dikkate Alınmayan Sistemik Risk ve Panik.
- *Düzenleme Boşlukları ve Bazı İhmaller*
 - Basel I Çerçevesi Altında Sekürizitasyon Uygulamalarının Sermaye Yeterliliği Avantajları Sağlaması

Türev Ürün İşlem Hacmi

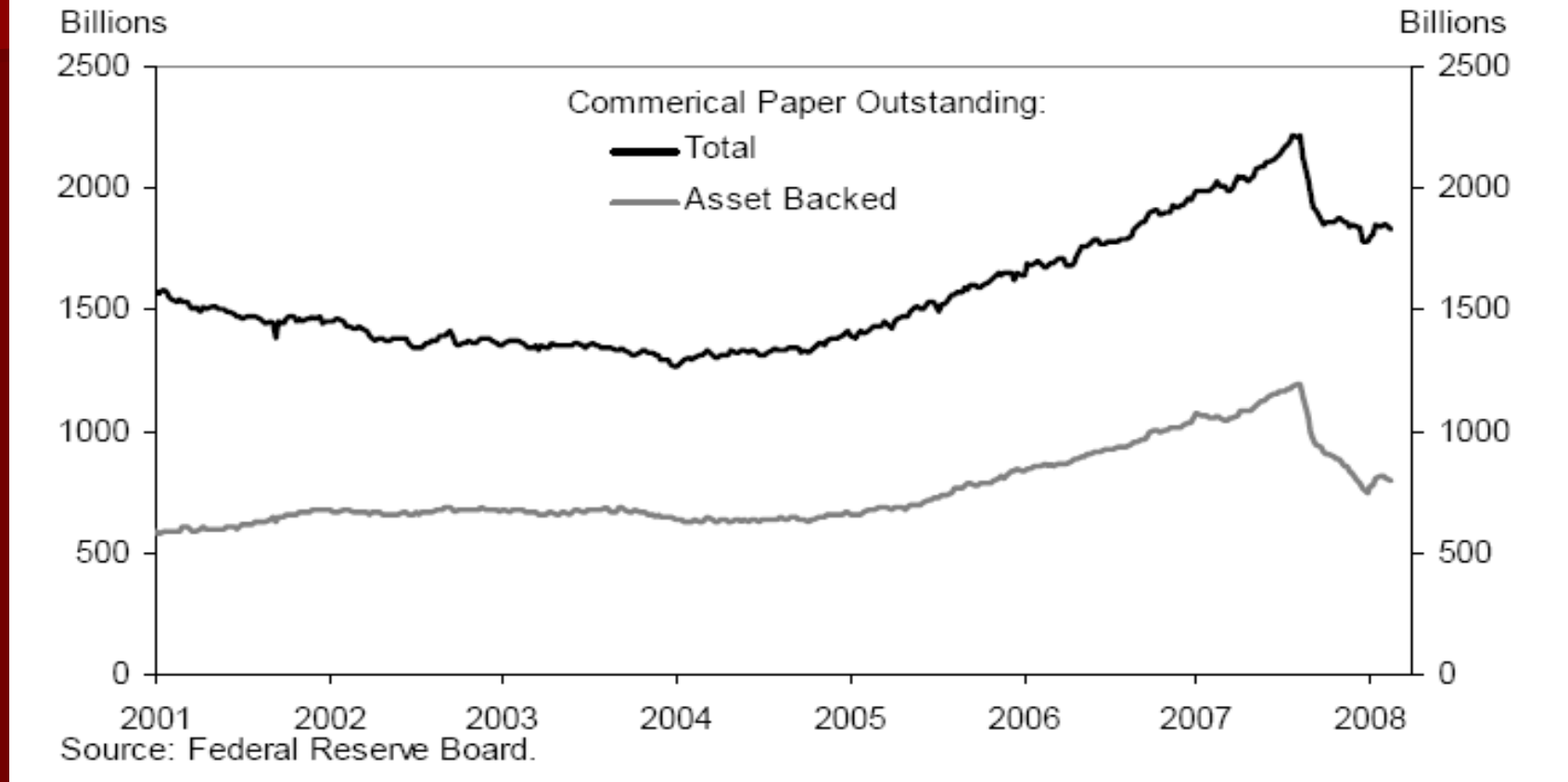
tezgah üzeri türev işlemler (milyar ABD Doları)

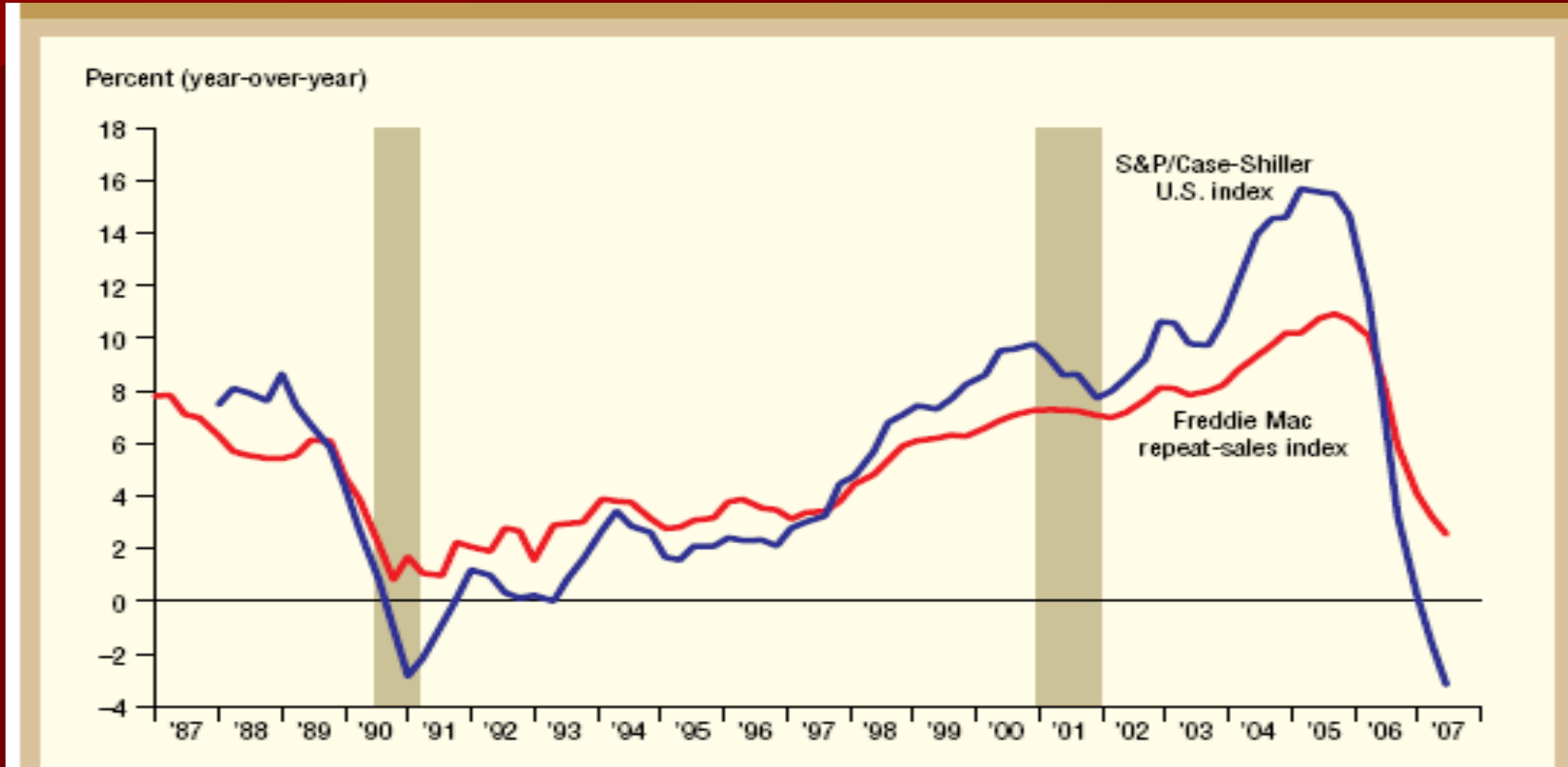
Konut Kesimi Riskliliği: (ABX Endeksi)

Likidite Daralıyor

Ev Fiyatları Düşmeye Devam Ediyor

Kredi Krizinde Risk Yönetim ve Denetim Eksiklikleri

- Risk Yönetimi Süreçlerinin Düzenleme ve Bankacılık Uygulamalarında Yetersiz Kalınması (Konut kredisi dağıtım kanalları, türev ürün kullanımı vb)
- Likidite Sıkışıklığında Muhasebe ve Değerleme Sorunları
- Bazı Önemli Bankalarda Risk Yönetimi Uygulama ve Yönetişim Sorunları
 - Goldman Sachs neden daha az etkilendi?
- *Sistemik Riski Senaryolarının Düzenleme ve Bireysel Düzeyde Yer Almaması*
- “Likidite riski ve ekstrem durum risklerinin senaryolaştırılamaması

Diğer Nedenler: FED ve Düzenleme İhmalleri

- Mayıs 17, 2007 "*Subprime Probleminin Ekonomiye ve Finans Kesimine Ciddi Bir Etkisi Olacağını Düşünmüyoruz*" Ben Bernanke, FED Başkanı
- 2007 ilkbaharı: FED Kredi Zararları 50 milyar ABD Dolarını geçmez.
- 2007 sonbaharı: FED Kredi Zararları
- 2008 Şubat: G7'ler. Kredi Zararları 400 milyar ABD Doları
- 2008 Ağustos: Zarar 500+ Milyar ABD Doları

Kredi Riski Nedenleri

- **Düzenleme Dışı Finans Kesiminin Rolü:**
 - Hedge Fonlar (Serbest Fonlar): 1.9 trilyon ABD Doları
 - Konut kredisi sağlayan finans kurumlarının yasal düzenleme eksiklikleri

Tarihin Tekerrür Etmemesi İçin Neler Yapılabilir ?

- Global Önlemlerin Genel Çerçevesi
- Düzenleyici ve denetleyici otoritelerin genel koordinasyonu
- Finansal Düzenlemenin Önemi ve Sermaye ve Likidite Yönetimi

Benzer Bir Krizin Tekrar Yaşanmaması İçin Neler Yapılmalı?

- Krizin ileride tekrar yaşanmaması için yapılan çalışmalar: G7 Toplantıları, PWG (President's Working Group, BIS, Finansal İstikrar Forumu seri halinde çalışmalar yayınladı)
- Genel Kanı Düzenleme ve Denetim Süreçlerini Güçlendirmek
- Genel Finansal Yapıyı Tasarlamak

Subprime Krizi ve BASEL II

- BASEL II, BASEL I'den Daha Başarılı (Risk Duyarlılığı vb. Nedenlerden Ötürü) Ancak;
 - BASEL II derecelendirme firmalarının performansına endekslidir.
 - Subprime sürecinde derece firmalarının önceki performansı konusunda ciddi kaygılar uyanmıştır.
 - Likidite Riski BASEL II'de yoktur.
 - Riskler arası korelasyon ve sistemik risk bulunmamaktadır.
- BASEL II Ortaya Çıkabilecek Sorunların üstesinden gelebilmek için güçlendirilecektir.
- Yeni BASEL versiyonlarını beklemeliyiz

Yeni BASEL Neler Getirebilir?

- Likidite Riski için Karşılık Ayrılması Beklenebilir.
- BASEL II Riskler Arasındaki Etkileşimi İhmal Etmektedir: Yeni Uygulamalarda Bu Konu Üzerine Çalışılmaktadır.
- Sistemik Risk Senaryoları ve Bunların Sermaye Yeterliliği Üzerine Olan Etkileri Çalışılabilir.

Başka Değişimler

- Bilanço Dışı ve İçi Varlıkların Sunumunda Şeffaflık Artırılacaktır.
- Yapısal Ürünlerin Bilanço Etkileri ve Sermaye Yeterliliği Oranları Üzerinde Çalışılmaktadır.
- Karşı-taraf riski daha yakından izlenecek ve sermaye yeterliliği süreçleri yeniden değerlendirilecektir.
- CDS Piyasalarının düzenlenmesi ya da exposure'larının daha kolay takip edilebileceği takas sistemi.

BASEL Harici Diğer Düzenlemeler

- Tezgah Üzeri Türev Piyasası ve Özellikle Kredi Türevleri Piyasası İşlemleri Şeffaflaşacak ve Takas İşlemleri Süreçleri Netleştirilecektir.
- Derecelendirme Firmalarının Kullandıkları Metodolojiler ve Veriler Kamuoyu ile Paylaşılacaktır.
- Derecelendirme firmalarının yapısal ürün derecelendirme metotları kurumsal derecelendirme metodolojilerinden ayrıştırılmalı.
- Kriz Yönetiminde Düzenleyici Otoriteler ve Para Otoriteleri Arasında Eşgüdüm.

Türk Bankacılık Kesimi ve İleriye Yönelik Öneri ve Tartışmalar

- BASEL II'nin Yeni Şekillenmesi yakından izlenmelidir.
 - Yapısal faiz riski ve benzeri Türkiye'ye ekonomisine özel konular (mevduat vadesinin uzatılması vb) tartışılmalıdır.
 - Hala tam net olmayan bazı tarihsel veriler derlenmelidir.
- BASEL II'ye yöneltilen en temel eleştiri ekonomilerin iyi gittiği zaman risk ve Sermaye Yeterliliği az ama ekonomi daraldığında sermaye yokken daha fazla sermaye artırımını beklenmektedir. Bu da önemli bir kredi darlığı yaratmaktadır.
- Buna alternatif Sermaye Yeterliliği Rasyosunu büyüme ya da bankacılık sektörünün gelişimine bağlamak olabilir. Örneğin, ekonomi büyürken SYR'nu artırıp, daralırken artırmamak ya da azaltmak (Countercyclical).

Türk Bankacılık Kesimi ve İleriye Yönelik Öneri ve Tartışmalar

- Türk bankacılık kesimindeki normalleşme süreci zaten çok sınırlı olan verilerin duyarlılığını da sorgulatmaktadır. 2001'deki kredi riskindeki operasyonel risk içeriği, kamu bankacılığındaki sorunlar nedeni ile verilerin geleceğe yönelik kullanımı sorunlu olabilir (bakiye ve kişi sayısındaki eksiklikler de önemlidir).
- 6 yıldır büyüme trendi içinde olan ekonomideki risklerin nasıl evrileceğini şimdiden çalışmak gerekiyor. Riskleri makroekonomi bağlamında irdelemek gereklidir. Ekonomi büyürken batış oranları azalır. Ama potansiyel risk artar (ABD Resesyon PD ortalaması şu anki değerın 10 katıdır).

Önlemlerin Etkinliđi

- Krizin Akut Kısmı Tamamlanmadan Yeni Önlemlerin Uygulamaya Geçmesi Zordur.
- Düzenlemeler Yaptırımla mı, Yoksa Piyasa Disiplini ile mi Gerçekleştirilmelidir?
 - İki de gerekli olmakla birlikte, işler iyi giderken piyasa disiplini, kötü giderken de yaptırım uygulamak zordur.
- Risk Ölçmeli mi, yoksa Sezgisel mi Davranılmalıdır?
 - Riski ölçmeden yönetmek son derece zordur. Ancak ölçüm yöntemleri çok sık güncellenmelidir.
 - Risk laboratuvar ortamında oluşmamaktadır.
 - Risk ve piyasa elemanı zaman zaman yer değiştirmelidir.

Yeni Finansal Düzenlemeler

- Kredi Riski Dışındaki Yoğunlaşma Riskleri de Dikkate Alınacak (Örnek: Bilanço içindeki VDMK vb ürünlerdeki Yoğunlaşma riski dikkate alınacaktır).
- Menkul Değerler Cüzdanı Üzerindeki Temerrüt ve Ekstrem Durum (Olay) Riski nasıl yönetilir düşünülmelidir.
- Sistemik risklerin oluşma sürecini düzenleyici otoriteler yakından izleyecektir.

Risk Yönetimi Bölümlerinden Beklenenler

- Risklerin etkileşimi ve likidite senaryoları üzerine daha fazla eğilinmesi beklenmektedir.
- VaR bazlı yöntemlerin belirli ekonomik dönemlerdeki sorunları anlaşılmalı ve ekonomik konjonktürle senaryolar arası etkileşim sağlanmalıdır.
- Sayısal yöntemlerin yanında değişik ekonomik senaryoların riskler üzerine etkisi doğrudan çalışılmalıdır.
- Özellikle dünya ekonomisindeki etkiler risk sistemlerine entegre edilmelidir (FED Faiz artırırsa bunun Eurobond portföyüne etkisi ne olur?).

Türk Bankacılık Kesimi ve İleriye Yönelik Öneri ve Tartışmalar

- 2009 ve sonrası her durumda Türkiye ekonomisinde önemli bir konut talebi doğacaktır ve bu olası bir balonun oluşumuna neden olabilecektir. Buradaki örnek İspanya ekonomisi (Cari Açık, finansmanı ve konut yatırımları ve risk)
- Konut kesimindeki kaldıraçlara dikkat edilmelidir.
- İngiltere ve ABD'deki yüksek tüketici kredileri en önemli sorunu bu iki ülkenin yaşadığını göstermektedir.

Türk Bankacılık Kesimi ve İleriye Yönelik Öneri ve Tartışmalar

- Bu çerçevede bankacılık kesimindeki normalleşme süreci zaten çok sınırlı olan verilerin duyarlılığını da sorgulatmaktadır.
- 2001'deki kredi riskindeki operasyonel risk içeriği, kamu bankacılığındaki sorunlar nedeni ile verilerin geleceğe yönelik kullanımı sorunlu olabilir (bakiye ve kişi sayısındaki eksiklikler de önemlidir). 2001 verileri kredi riski için bir senaryo teşkil edebilir mi?
- Daha önemlisi ekonomi 6 yıldır büyüme trendinde ama ekonomideki risklerin nasıl evrileceğini şimdiden çalışmak gerekiyor.

Türk Bankacılık Kesimi ve İleriye Yönelik Bazı Genel Öneriler

- Konut finansmanı için gerekli faiz swap piyasalarının Türkiye içinde de etkinleştirilmesi gerekli olabilir.
- Özel sektör ve bankacılık kesiminin yoğun olarak başvurduğu döviz ve parite opsiyonlarının VOB ya da ülke içi resmi bir piyasada da ticareti yapılabilmesi.
- ABD'deki bireysel kredi skorlaması benzeri bir skorlama risk ölçümünde yeknesaklığı sağlamak için önemli olabilir.
- Sektörel temerrüt vb. istatistiklerinin tutulması son derece önemlidir.

Türk Bankacılık Kesimi ve İleriye Yönelik Bazı Genel Öneriler

- Sistemik riskin gözlenmesinde kamu otoritesinin toplam riskliliği doğrudan izlemesi son derece önemli ve gereklidir.
- Bankaların bireysel risklerini biliyor olması sistemik riskin ölçülmesi için gereklidir ama yeterli değildir.
- Kurumlar arası etkileşim ve sistem içindeki en zayıf kurum burada riski belirleyecektir. Bu veriler sadece kamu otoritelerindedir.
- Risk ölçme yöntemlerinde girdiler genellikle geriye yönelik verilerdir, global şartlar ve ekonomik değişim senaryoları da modellenmelidir.

SONUÇ

- Kredi Krizi son elli yılın en büyük finansal krizidir ve globalleşmenin bir stres testidir.
- Sorun hala çözülmediği için tüm öneriler yeterli belirli bir hata payı içerebilir.
- Hem piyasa disiplini, hem de kamu otoritelerin yaptırımını kullanılmalıdır. Finansal istikrar ancak her iki etken ile sağlanabilir.
- Dünya bankacılık kesimi riskleri ve finansal denetimi global ve yerel kamu otoritelerinin koordinasyonu altında gerçekleştirilmelidir.
- Türk bankacılık kesimi son derece şanslı bir konumdadır ve bu şansı denetim ve düzenleme ile bir fırsata dönüştürebilir.